

Amikor minap erre jártam, a munka izzó lázában át se tudtam látni, mi valósult meg itt az eltelt bő hétben. Az biztos, hogy a művészek maximálisan elégedettek voltak vendéglátóik nagyvonalúságával, de az itteni - kissé égéses tragikus - szépségek kínálatával is. S most, hogy a keretezőnél elém tárult a válogatott anyag, ismét felmérhettem az ideáramló művészek - 21 kivételesen érzékeny lélek - koncentrált felkészültségét, egész évben idetarajló rajzkészségét. Mert mégiscsak csodálatos, hogy abból a lakajos zűrzavarból, megszokottból táborló hirtelen idegenségből ily sűrű otthonosság, magabiztos önmagaság alakul ki. Ámuló lelkesedéssel szemlélem művészeink munkáit: mekkora alázat a lényegre (anyaföld, hivatás) összpontosulásban, el nem kószáló szépség - vadászszenvedély a kínálkozó más-más utak csábításában. De e tábor extra ereje is, művészi fejlődések egymásra hatása, szembesülése, konfrontálódása. És most nézzük személyről személyre!

Gratulálok a legmagasabb nemzeti lovagkeresztel kitüntetett DUDÁS GYULA bátyánknak, akit most a KEFAG parkos nagynyíri Vackorvár ihletett vidám színekre. Csodálatos az a salakmentes felszabadultság, mellyel az ólomsúlyú erdélyi évtizedeken átvágva magát a 83 éves nagymester besugározza az egész világot: virító zöldaranyat és káprázdó kármint árasztva; az ősies szürkességű felhőket, árnyékos távolságokat is könnyűvé légiesítve. Az alapszínek itt puha gyapjasság boldog elomlásában bomlanak elének. Otthonosak a fagerendák, szálfák, alig átsejlő emberi lények, s betonagyak szintén.

Ugyanerről mily mást lát meg az ugyancsak országosan kitüntetett nagybányai ÉV MŰVÉSZE, BITAY ZOLTÁN. Itt irritál-irizál játékos színjátékával a gyermekvár, s szurokfekete óriásfák és sötétzöldben örvénylő - viharzásból villog elő a remény vajsárgája, világló foszforzöldje. buckáit hasonló antinómia dagasztja, anyai nyugalma dajkahalmokká. S szükséges szép itt a maradéktalan életerő méregzöldje s az égbolt baljósan havazó barna-lilája. A szálkás firkák rejtélyes, megfajított kép-képletté emelik a Bitay tájat: életösszegzésként.

KIS BÉLA: Sepsiszentgyörgyről változatlan tékozló pazarlással hozza opálgzó színorgiáját. De szó sincs itt természetellenes fantasztikumról. Maga a mi pusztai erdős tájunk ilyen érdekes! Igaz, ehhez kell a hajdani op-artos absztrakt látnok érett és lényegretörő látásmódja. Külzetben ugyanis kétségtelenül csak táj van itt: bugaci őszi! De a belső, a szív amőbaszerű-mikrobális lét-tarkaságot, szétfröccsenő s egybehólyagzó földharmatok és légbuborékok szívárvány- örömhírét taglalja. Béla a szeszélyes véletlenből teremt szigorú-szép törvényt.

Tegnap már méltattam a székely szobrász, PETROVITS ISTVÁN akt kiállítását. Itt büszke, horkantó lóportréja tesz tanulságot a méltóságról fába faragva, s akvarellje a ló izomerejéről s bőr-börtönének ruganyosságáról. Igen szép áttetsző időtő hullámokba applikált szűzies lányalakja. A combokon átüt a fiatalság üde üre, de a keblekben már gyümölcsös méz-íz sajdul. A méléző fej-kar keretébe foglalva - summázva értelmezi istenadta harmóniáját.

KONDRAK MATYIKÓ MARGÓ: Nagybánya bányamély kincses ásványosságát vegyíti a mi buckásborókásaink homoktalajos olajosságával. A viszkózus álmatagon nyúlós szűretlen szürkéből hívja elő és robbantja ki dús szín-szirmait. Mintha tópartja is visszakíváncozna a kezdetek ősvilági sűrűségébe. Virágjai pedig - világlátottságuk villámló pillangó - pillanatából - csúsznak vissza a dagasztó-duzzasztó szürkeezüst televényébe. Igencsak archetipikus mélységből s indulatokból táplálkozó alkotóöszton irányítja Margót: hasonló az anyaság megtartó áhítatához.

CRACIUN JUDIT: megnézte a bugaci tűzvész pusztítását, de nem roppant bele, mert átfordította a „fölszállott a páva,” motívumába. A száraz avar fölött zöldül az örök, s a páva - Judit keramikus voltához méltó tartásban komponáltan - életet rikolt körbe a világon. A nyíri erdei alkotó-túrán Juditot a CSEND fogta meg. Napsütött halmi és erdőrészelei az elmélkedő pavilon perspektívájába koncentrálnak visszavontan is kifejezve az ember-lényegét. Világló zöld, lomb ígéretével.

RODICA TARTAN: először jött el, mestere Dudás Gyula jóvoltából Nagybányáról. Rögtön be is lakta szűkebb környezetét. A fények tükröződését, forma alakítását tűzte ki megfigyelési bázisaként. Jókora tömböket, lángzó alakzatot érzékeltet. Ahogy tölgyfája is súlyosan gyökeredik a mesebelien

girlandozó nyárvégi táj-milióban. Rodica a vidám ábrázolást mesterétől leste el, de szeszélyes firkáit önálló leleményre vallanak. Egyéni hajlamait húzza alá rovás-monogramja.

SEBESTYÉN ERZSÉBET: forradalmi átalakulást él át a tihanyi művésztelep óta. Bensőséges természetszeretetét és ismeretét absztrahálta, tömörítette azóta enigmatikus színforma-képletekké. Itteni tűzliliomjain tetten érhetjük fenti meta-geometria kifejlődését. Ezek a szó szerint szemünkbe táruló tüzes kelyhek egységesen törekszenek föltündököltetni a vágy intenzív formáit, ama karneolos szíromgúlát. S a zöldek lándzsás lilái is felfelé mutatnak. Mindenesetre Erzsike pasztózus madarasi domboldala továbbra is sugallja tájba-simuló, ős-természetiségét.

LES JÓZSEF PÁL: tavaly elkápráztatott szín-sziporkáival. Akkor a nagybányai égi tündöklést idézte, mára szinkópás látásmódját transzponálni tudta a bugaci tanyavilágra. Fái szinte boszorkány-tűzijátékba öltöznek, tanyái az élet minden op-art gömbjeitől-foltjaitól szikráznak. Ege vagy szétrobbantott berlini (bugaci) kék, vagy az anyagfeketét átszivárványló. Földje is vakító.

Felcsapott vagy mérlegelő kútágasa jelenkorunk lélekállapotának fokmérője. Les-mester a megmaradás tüneményességének újszerű útját járja.

MOLDOVÁN GYULA: irritáló liláinak szomorúan kielégítő témát talált a kiégett erdőben. Fái már nem harcolnak girlandosan, a pusztulás vörhenyes salakján át merednek az örök-kék égnek. A „Deli tanya” viszont hullámos kerítésrendszerével vissza-erdélyesíti a parajdi-székelyudvarhelyi művész színbőségét. Ezekon az alkotásokon teljesebben adja át magát Gyula a megnyilvánuló természetnek, s a bogozódó szövevényből csak egy-egy jellegzetes kézjegy-villanásával rögzíti egyéniségének összetéveszthetelenségét.

VASSY ERZSÉBET: nagyarányú fényformai kísérleteket végez. Itt ugyan fáit látjuk natúrban, de a téma körítése, a domborodások és hajlások árnyalatos átfénylődése még fontosabb. A nüanszok épphogy-eltérése az ő művészi kutatóárka. Az angol Turner vagy a mi Vojnovich Erzsébetünk járta ezt az utat. Erzsikénél szinte rejtekeznek a színtarkák a barnás-okkerek alatt, s mintegy visszfényükben képeznek tárgyakat. Ezoterikus tojástánc ez a megfogalmazhatatlanság határán. Hogyan semmisül mássá világunk?

TÖRÖK ISTVÁN: délvidéki, szabadkai iskolateremtő, folyamatosan megújuló, európai jelentőségű alkotó. „Átalakulások” triptichonjában a bugaci - tűz -tragédiát elemzi és oldja fel a reményben. Részeg gyűjtogatásból emberszerűvé csikordul az erdő árkoló ásók gyűrűjében, majd betör zöld hínárázása az aljnövényzetnek, s hamarosan a girbe-gurba ősfá vissza fogja nyerni eredeti, emberfeletti alakzatát. A táskában mintha a kalkuláló, biztosító veszélyforrás is felbukkanna. De áldozat és megváltás nivós színforma-absztraktuma e mű.

Vasárnap láttam MÁRTONFI BENKE MÁRTÁT vívni a tőkélyért. Valami nem stimmelt dáliájában. S a köcsög árnyékolásával, az asztal fakításával csodálatosan helyrebillent az aranyegyensúly. Súlyosan szépséges egyensúly - a Mártonfi-varázslat titka. Merthogy Deli tanyáján is „nem ember szívébe való nagy kínok késeivel játszik”, egyáltalán nem gyöngé nő valóság-felfogását nyújtja. Ha gyöngét nem is, gyöngédet antul inkább. Akár a dáliák, akár a tanyaház gerendái, udvar selyemgubói, lombfoltok rebbenő szelídséggel átéltek.

Ugyanez a Deli tanya GARTI-GOÓR IMRE átiratában az indulatos szabadság grandiózus manifesztuma. A tanya magába, magjába sűríti a szertebolyongó utakat, gally-elágadásokat és felhőkarcoló szélfutamokat. A talaj, feketesávós vöröslésével, a magas égbolt hosszú elnyújtozásával, bevezető fasorral a művész valódi szabadságélményt kelt. De virágai - tűzliliomok - szerialitásában is dominál a zöldes sötétlés kiútja, jótékony lehetősége. Hinné az ember, hogy csak kép, pedig lélek.

HARSÁNYI ZSUZSA volt számomra vizek és árnyékok, űrök és tömörödések árgus szemű vallatója, megjelenítője. Vizek nélkül is íme a keleties emelkedettséggű finom iskolapélda. Ahogy megejti a lelkét a sugárzó fal-űr-szakadékba hangtalanul hulló szőlő-árnyék. Ahogy a lilás árnyfoltok valódi szőlőfürtöt hömpölygetnek ablakbarnák s levélzöldek közé. Odvas fája pedig a nyilalló anyagnyílással szinte vitázik az évelve, vadul virágzó kikericssekkel. S mily gazdag bonyodalmai az örökkévaló bomlásnak!.....

WALTER GÁBOR Elhagyott tanyája hagyományosan kedvelt meditációs bázis. Beteljesíti a kép ősrégi funkcióját. Illyés Gyula szavával a rettenetet szépen elmondva fel is oldja. Tudniillik ebben a házban lakni már senki se tudna-szeretne, de a körülövező virágzás mégis a megújulást idézi. Nos, éppen ezt

a kettősséget - fény-árnyék harcát - érti nagyon Gábor. A sötétbe villámlást. Másik tanyás pusztáján az ég színjátékában s a rét füveiben villant színfényt.

AMBRUS LAJOS: stílusos, előremutató erdőgazdasági jeleneteket mutat. Vaddisznócsorda csörtet a hóban, s a festő a veszélyt szimatoló s életveszélyes agyarasokat a maguk zordságukban, tajtékozásukban rögzíti. Különös kontrasztot képez ez a széles-makkos erdősáv barnaságával, s a távoli vörhenyes hegységgel. Lesből tekint a világra a festő, s maga is események vadászaként akad az eredendő természeti zsánerre. Kis téli akvarelljén komor lilákat hajaz a makacs órány avar, míg középen hó léke szakad.

SZAPPANOS ISTVÁN: egyre inkább ama híres szín pompás tornyais „nagy semmit” festi. Fogható szinte semmi, hacsak a felhőkbe, fűcsomókba nem! Node micsoda kavalkádja az égi háború tűzijátékának. A színszimfóniák mestere pár tévedhetetlen vonallal tavat csobbant, erdőt sejdít. Lényegesebb az aura s atmoszféra. Egyre keskenyebb föld, egyre szélesebb ég. Embersorunk arány-váltása ez. S István példás alázattal és hitelességgel teljesíti be művészetével minden léleknek útját.

GÖRGÉNYI TAMÁS is vonja vissza magát 4-5 évtizedes művésztanári repertoárjának buja tobzódásából. Finom érzéssel öreg fenyőre s halott fácánra fókuszál, meglátván romlandóságukban a gyönyörűséget. Mert méltóság van a sötétben kavargó vén fenyő haldoklásában, s pazar - ékszeres kárpótlás a lőtt fácán életáldozatában. A mesterség maradéktalan gyakorlásában a belenyugvás apoteózisának is részesévé válunk e kései aratásban. Új kezdet a végzetben.

SIMON MIKLÓS „Deli tanyája” újabb teljesen egyéni-más olvasat. Itt mintha a szent anyaföld, e mélyzöldarany hullámos ölbarázda izzadná ki magából a nagyon is lakható békés tanyaházakat. A kút összeköti föld-alát az éggel, s a kép az ember otthonosság érzetének autentikus helye. Érezhetően Miklós a Góré színgazdagságában, lobogó szerteszt-rendszerességében is a megragadott boldogságot találja fel. Jól érzi magát a világban, s azt akarja, hogy más is boldog legyen benne - képei által!

BARKOS BEA: a Fa szellemét az örök tűz zománcon vezeti át a szembe. A göbök, gyűrűk, recék, szűnyomok, hasadások s szögecselések, egybe játsztatják a természetet a mesterséggel. Átviszik színek és formák szimbólumaiba (emberi társteremtői kontextusba) az Isten által a maga módján tökéletes értéket sőt, az esdeklő, szép ifjú arc istenképmásában, mintha Naturát látnánk, illetve a Dryádot. Ugyanez a porózus elemiség, de kozmikus elementaritás hatja át Égitest-sejt zománc-erőterét. Pókszerű átkarolásban mikroszemcsés perpetuum mobilék.

GYÖRGY LÁSZLÓ a korábbi években a lehető legtömörebben formázta meg - baltát kebléhez ölelve - a kunsági parasztot. Hosszú hónapokig visszajárt emlékezetemben ennek a sűrű embermonumentalitásnak a képe. Olyasmit tud a maga egyszerűségében, amit csak innen származott tősgyökeres őstehetség képes meglátni, felmutatni, szuggerálni.

Kívánom, érezzük mind szellem és lélek eme örökmozgását e nagyszerű műveken keresztül!